

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра _____ психології _____

На правах рукопису

ШЕВЧЕНКО АНАСТАСІЯ АНАТОЛІЙВНА

ПРОФЕСІЙНО-ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ СТУДЕНТІВ-
ПСИХОЛОГІВ.

Спеціальність _____ 053 _____ Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма _____ Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня _____ бакалавра

Науковий керівник:
Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Волков Дмитро Сергійович

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 11 від 5.06.23

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила ПРІСНЯКОВА

(І'мя, ПРІЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»

Кафедра психології
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Напрямок підготовки психологія 053

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології
 Людмила ПРИСНЯКОВА
«20» червня 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Шевченко Анастасія Анатоліївна

Тема роботи: «ПРОФЕСІЙНО-ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ. ».

Науковий керівник роботи: Кандидат психологічних наук, доцент
кафедри психології Волков Дмитро Сергійович

Затверджені наказом вищого навчального закладу від «25» жовтня 2022 року
№ 4

2. Строк подання студентом роботи: 19.06.2023

3. Вихідні дані до роботи: література з проблеми досліджень, методи психологічних досліджень, математико – статистичні методи.

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ, 2- 3 розділи, список використаних літературних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначення обов'язкових схем, діаграм та ін.): ілюстрована 21 таблицями та 16 рисунками; за результатами досліджень

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ. Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Формулювання мети, завдання досліджень.	Грудень 2022р.	виконано
2.	I Розділ. Визначення, види. Висвітлення аналізованої проблеми в дослідженнях вітчизняних та закордонних дослідників.	Лютий 2023р.	виконано
3.	II Розділ	Березень 2023р.	виконано
4	III Розділ Емпіричне дослідження. Математична обробка результатів психодіагностики. Виявлення тенденцій та закономірностей	Квітень 2023 р	виконано
6	Робота в цілому Висновки. Практичні рекомендації . Оформлення. Подання остаточного варіанта на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	Травень 2023р.	виконано

Здобувач вищої освіти _____ Анастасія ШЕВЧЕНКО

Керівник роботи канд. псих. наук, доцент кафедри психології _____

Волков Дмитро Сергійович

АНОТАЦІЯ

Шевченко А.А. Професійно-важливі якості студентів-психологів / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Актуальність теми. Мінливі соціально-економічні й політичні умови розвитку суспільства актуалізують проблему формування особистісно-професійної спрямованості студентів-психологів. Метою сучасної вищої освіти є формування професійної-компетентності, соціально-активної, творчої особистості, яка була би конкурентоспроможною на європейському ринку праці. Важливою детермінантою активності професіонала виступає професійна спрямованість, яка регулює дії людини як суб'єкта професійної діяльності.

Об'єкт дослідження. Професійно-важливі якості студентів-психологів.

Предмет дослідження. Стан та психологічні особливості професійної готовності студентів-психологів.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити стан та особливості професійної готовності студентів-психологів різних курсів.

Наукове значення роботи полягає в уточненні професійно-важливих якостей, зокрема емпатія, комунікативні та організаторські здібності, які формують професійну готовність психолога під час перебування в освітньому середовищі.

Практичне значення полягає в застосуванні комплексу психодіагностичних методик для оцінки стану розвитку професійно-важливих якостей під час навчання у вищому навчальному закладі.

ABSTRACT

Shevchenko A.A. / Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 053 "Psychology" (educational and professional program "Psychology"). VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

Actuality of theme. The changing socio-economic and political conditions of society's development actualize the problem of forming the personal and professional orientation of psychology students. The goal of modern higher education is the formation of professional competence, socially active, creative personality, which would be competitive on the European labor market. An important determinant of a professional's activity is professional focus, which regulates the actions of a person as a subject of professional activity.

Object of research. Professionally important qualities of psychology students.

Subject of study. State and psychological features of professional readiness of psychology students.

The aim of the study. To theoretically substantiate and empirically investigate the state and peculiarities of the professional readiness of psychology students of various courses.

The scientific significance of the work lies in clarifying professionally important qualities, in particular empathy, communication and organizational skills, which form the professional readiness of a psychologist during his stay in an educational environment.

The practical significance lies in the application of a complex of psychodiagnostic techniques to assess the state of development of professionally important qualities during studies at a higher educational institution.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТАНУ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ	10
1.1. Поняття професійно-важливих якостей та здібностей особистості.....	10
1.2. Професійно-важливі якості психолога.....	18
ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ.....	38
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ЖИТТЄВОГО ВИБОРУ ТА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	56
2.1. Життєвий вибір та професійна зрілість.....	42
2.2. Вплив освітнього середовища ВНЗ на розвиток особистості майбутнього фахівця.....	46
2.3. Професійна підготовка майбутніх психологів.....	49
ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ.....	56
РОЗДІЛ III. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТАНУ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ.....	59
3.1. Організація та обґрунтування методів дослідження.....	59
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження	70
ВИСНОВКИ ДО III РОЗДІЛУ	107
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК.....	117
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	121
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Мінливі соціально-економічні й політичні умови розвитку суспільства актуалізують проблему формування особистісно-професійної спрямованості студентів-психологів. Метою сучасної вищої освіти є формування професійної-компетентності, соціально-активної, творчої особистості, яка була би конкурентоспроможною на європейському ринку праці. Важливою детермінантою активності професіонала виступає професійна спрямованість, яка регулює дії людини як суб'єкта професійної діяльності

Дана проблема досить глибоко досліджена в сучасній психологічній літературі. Проте вона не втрачає актуальності, оскільки говорити про ті, чи інші характеристики, які визначають ефективність практичної діяльності психолога, можливо тільки у випадку осмисленого відношення професіонала до себе в контексті професійної діяльності і його відношення до самої діяльності в цілісному контексті життя. Важливими складовими професійної діяльності психолога є його особистісні якості. Їх розвиток та інтеграція в процесі професійного становлення призводять до формування системи професійно-значущих якостей. Неоднозначність трактування сутнісних характеристик і функцій професіонала-психолога породжує проблеми осмислення його статусу, піддається численним впливам, залежність від запитів суспільства та його кон'юнктури, рівня розвитку психологічної науки і її практики. Це ускладнює розробку концепції підготовки професійного психолога у ВНЗ, а також формування в масовій свідомості позитивного образу практикуючого психолога, розвиток його професійної культури як ментальної характеристики вітчизняних спеціаліста.

Аналіз останніх досліджень. Підготовка професійних психологів залишалася предметом тривалих дискусій і пошуків багатьох поколінь вітчизняних психологів (К. А. Абульханова-Славська, Б. Р. Ананьєв, В. А. Артемов, А. В. Брушлинский, Е. А. Будилова, А. Н. Леонтьєв, А. Р. Лурія, А.

В. Петровський, М. В. Соколов, Е. В. Шорохова, М. Р. Ярошевський). Дослідженню професійно важливих якостей присвячена робота А.К. Маркової. Професійно важливі якості саме психолога розглядали М.О.Амінов, Є. С.Романова, Є. О.Клімов. Також заслуговує уваги дослідження М.С. Пряжнікова, який виділив соціальні та індивідуально-психологічні якості психолога. У численних дослідженнях переконливо доведено залежність професіоналізації від наявності спеціальних здібностей до професійної діяльності і рівня розвитку індивідуально-особистісних якостей, відповідних вимогам виконуваної діяльності (Б. Р. Ананьєв, А. А. Деркач, Е. А. Клімов, Н.В. Кузьміна, Б. Ф. Ломов, А. К. Маркова, В. С. Мерлін, К. К. Платонов, Н.С. Пряжников, В. Д. Шадриков та ін). Умови і шляхи формування та корекції професійної спрямованості особистості студентів розкрито у працях М. І. Дяченко, Е. Ф. Зеєр, С. О. Зімічева, Н. В. Кузьміна, В. О. Сластьонін, В. Н. Ткачов, та інші.

Об'єкт дослідження. Професійно-важливі якості студентів-психологів.

Предмет дослідження. Стан та психологічні особливості професійної готовності студентів-психологів.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити стан та особливості професійної готовності студентів-психологів різних курсів.

Завдання дослідження:

1. Розкрити суть поняття професійно-важливих якостей психолога в історії вітчизняної та зарубіжної психологічної думки.
2. Охарактеризувати особливості професійно-важливих якостей студентів у ВНЗ, представлених у психологічній літературі.
3. Підібрати методи та психодіагностичні методики визначення психологічних особливостей професійно-важливих якостей у студентів-психологів.

4. Провести емпіричне дослідження з метою виявлення впливу навчання на розвиток професійно-важливих якостей студентів-психологів.

У якості **загальної гіпотези** сформульовано положення про те, що більшість студентів свідомо підійшли до вибору своєї майбутньої професії, яка вимагає розвиненості таких якостей як: високий рівень емпатії та емоційних якостей, самоконтролю, стресостійкості, спрямованість особистості на сферу діяльності «людина-людина», достатні комунікативні та організаційні якості. В якості **емпіричних гіпотез** сформульовані наступні:

1. Припустимо, що у частини студентів рішення було ситуативним та професійно-важливі якості не сформовані на достатньому рівні та потребують подальшого розвитку.
2. Припускаємо, що професійно-важливі якості студента-психолога, такі як: емпатії, комунікативні, та організаційні навички розвиваються під час навчання у вищому навчальному закладі.

Наукове значення роботи полягає в уточненні професійно-важливих якостей, зокрема емпатія, комунікативні та організаторські здібності, які формують професійну готовність психолога під час перебування в освітньому середовищі.

Практичне значення полягає в застосуванні комплексу психодіагностичних методик для оцінки стану розвитку професійно-важливих якостей під час навчання у вищому навчальному закладі.

Теоретичною базою роботи була теорія особистості, теоретичні основи профорієнтації та професійного розвитку особистості.

Методи і методики дослідження.

1. Теоретичні (аналіз, синтез та узагальнення даних літературних джерел).
2. Емпіричні (спостереження, психодіагностичний метод) с використанням методик: (Тест ДДО А. Е. Климова. Методика визначення типу майбутньої професії; методика по Айзенку для визначення темпераменту; методика діагностики рівня емпатичних здібностей В.В. Бойко; «Комунікативні та

організаторські здібності» В. О. Синявський, В. А. Федорошин (КОС); Опитувальник соціально-психологічної адаптації. Опитувальник; Методика «Прогноз» (НПС); визначення стресостійкості за методикою Холмса і Раги; методика «Визначення рівня тривожності» (Ч. Д. Спілберг, Ю. Л. Ханін).

3. Математико-статистичні методи (Т-критерій Ст'юдента).

Структура роботи: вступ, III розділи, висновки, практичні рекомендації, список використаної літератури та додатки.

Робота викладена на 129 сторінках, містить 16 рисунків та 21 таблицю. У роботі використано 54 літературних джерела.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Людина як суб'єкт діяльності характеризується певним поєднанням індивідуальних якостей, які сформувалися в нього в процесі онтогенезу. Об'єднання індивідуальних властивостей структурні комплекси в процесі виконання трудової діяльності призводить до утворення професійно важливих якостей. Якості, на відміну від властивостей, більш стійкі і, повторюючись у різних ситуаціях, характеризують особистість, її поведінку і діяльність.

Професійні і особистісні якості психолога були виділені найвідомішими родоначальниками класичних підходів в психології — З. Фрейдом, К. Юнгом, Ст. Франклом, Ж. П. Сартром, К. Роджерсом, Ф. Перлом та ін. Виділені цими вченими особистісні якості: аутентичність, конгруентність, безоціночне, безумовне ставлення до почуттів клієнта, розвинена мова, проникливість, емоційна стабільність, повага до клієнта.

Насамперед слід сказати, що ніхто не народжується психотерапевтом. Необхідні якості не вроджені, а розвиваються протягом життя. Узагальнюючи сказане, підкреслимо, що ефективність психолога визначається властивостями особистості, професійними знаннями і спеціальними навичками. Кожний з цих факторів забезпечує якісний консультативний контакт, що і є стрижнем психологічного консультування. У підсумку від консультативного контакту залежить остаточний ефект консультування — зміна особистості клієнта в процесі конструктивних дій психолога. Анітрошки не применшуючи значення теоретичної і практичної підготовки, ми все-таки схильні віддати перевагу фактору особистості психолога. У свій час М. Балінт і Є. Балінт писали: «Знання можна отримати з книг чи лекцій, навички здобуваються в процесі роботи, але їх цінність обмежена без удосконалення особистості психотерапевта».

Експериментальні матеріали, отримані в ході дослідження використовувалися для порівняння двох експериментальних груп.

Виявлення у випробовуваних схильності до певного типу професій здійснювалось за допомогою опитувальника для визначення типу майбутньої

професії (ДДО А. Е. Клімова), який дозволив встановити, що в обох групах досліджуваних переважала схильність до професійної діяльності у сфері «людина-людина» (I група – 42%, II група – 46%), та «людина-художній образ» (33% та 24% відповідно), що цілком відповідає професійним вимогам до професії психолога, але серед студентів є схильні до професій «людина-техніка» та «людина-знак», що не сприяє до даної професії.

При аналізі індивідуально-психологічних якостей студентів за допомогою психодіагностичної методики Айзенка для визначення типу темпераменту, було встановлено, що в обох групах досліджуваних домінують екстравертовані особистості (I група – 68%, II група – 67%). Тобто, більшість студентів відповідають одній із вимог до особистості психолога. У той же час, достатній прошарок студентів обох груп інтровертовані, це не відповідає професійним вимогам до даної професії. За шкалою емоційної стабільності її рівень був достатній та підвищувався у студентів старшої групи. За шкалою нейротизму було встановлено його наявність у 45% I групи проти 35% в II групі, що свідчить про певну адаптацію студентів старших курсів. Емпатичні здібності були розвинені на недостатньому рівні, та у 50% досліджуваних I групи та 69% II групи вони були занижені; тільки 25% I групи та 22% II групи мали їх середній рівень. Аналіз результатів за методикою виявлення рівня реактивної та особистісної тривожності дозволив встановити підвищений їх рівень в обох групах з перевищенням показників в другій групі (реактивна тривожність – Темп.=5.8>Ткритич.=2.64, особистісна тривожність – Темп.=2>Ткритич.=1.99). Дослідження адаптаційних здібностей за методикою соціально-психологічної адаптації К. Роджерса, Р. Даймонда дозволила встановити середній та високий рівень її в обох досліджуваних групах, з деяким перевищенням показників у студентів старших курсів. Дослідження нервово-психологічної стійкості встановила її сприятливий рівень в обох групах студентів, але серед них коло 30% відрізняються несприятливим її рівнем, що вимагає подальшої психологічної роботи над підвищенням цих показників. Результати досліджень співпадають з показниками, отриманими за методикою визначення рівня

стресостійкості: переважають високий та пороговий рівні стресостійкості з більш високими показниками у II групі. Комунікативні та організаційні здібності студентів визначалися за методикою КОС-2, яка дозволила визначити дуже низький рівень комунікативних здібностей в I групі (70%). У той час як в II групі більшість студентів (67%) мають високий та вище середнього рівні комунікативних здібностей. Аналіз рівня організаційних здібностей встановив майже у половини студентів I групи низький та нижче середнього їх рівні. У той же час у 59% студентів II групи були встановлені показники організаційних показників вище середніх, що свідчить про значне зростання цих показників під час навчання у вищому навчальному закладі.

1. Встановлена схильність до майбутньої професії психолога у більшості досліджуваних; в той же час у чверті їх такої схильності не встановлено.
2. Встановлені індивідуально-психологічні характеристики особистості, які виявляють придатність до професійної діяльності психолога: екстравертивність, низький рівень нейротизму, високий рівень соціально-психологічної адаптації, сприятливий рівень нервово-психічної стійкості, високий та пороговий рівні стресостійкості; помірний рівень комунікативних та організаційних здібностей у студентів старших курсів.
3. Встановлений недостатній рівень емпатії, високий рівень особистісної та ситуативної тривожності у студентів обох груп досліджуваних; низький рівень комунікативних та організаційних здібностей у студентів молодших курсів.

У якості загальної гіпотези було сформульовано положення про те, що більшість студентів свідомо підійшли до вибору своєї майбутньої професії, яка вимагає розвиненості таких якостей як: високий рівень емпатії та емоційних якостей, самоконтролю, стресостійкості, спрямованість особистості на сферу діяльності «людина-людина», достатні комунікативні та організаційні якості. Загальна гіпотеза *підтвердилась*.

В якості емпіричних гіпотез були сформульовані наступні:

1. Припустимо, що у частини студентів рішення було ситуативним та професійно-важливі якості не сформовані на достатньому рівні та потребують подальшого розвитку. Гіпотеза *підтвердилась*.

2. Припускаємо, що професійно-важливі якості студента-психолога, такі як: стресостійкості, комунікативні, та організаційні навички розвиваються під час навчання у вищому навчальному закладі. Гіпотеза *підтвердилась*.

Відібраний комплекс психодіагностичних методик дає змогу оцінити стан та психологічні особливості професійної готовності.